

Till minnet av Arthur Adell

Arthur Adell — själasörjaren

En långfredag — troligtvis 1933 — begav jag mig till domkyrkan för att höra Schütz' »Die sieben Worte» för första gången. Hela gudstjänsten blev en rik upplevelse. Jag fick nämligen göra ännu en ny bekantskap. Domkyrko-vicepastor (o förfärliga titel!) Arthur Adell predikade. Efter uppläsningen av sjätte akten ställde han frågan: »Vad skedde med Jesus mellan gravläggningen och uppståndelsen?» Det är den enda sats jag minns i dag. Men blotta erinran av den predikan som följde utgör än i dag en påminnelse om att trons under, försoningens hemlighet och uppståndelsens kraft till seger över döden förmedlades till en åhörare i ett för båda parter benådat ögonblick.

Den trosvisna förtrogenheten med döden visade Arthur Adell också i den liturgiska utformningen av ett par begravningsakter. En av våra kamrater — Tore Sandén — i collegiet avled vid påsktiden 1937 efter en lång och ojämn sjukdomskamp. Arthur Adell förrättade jordfästningen i domkyrkan. Processionen inleddes av collegiet sjungande »Nu tystna de klagande ljuden». Genom psalmens trösterika ord vilade en stilla, försonande frid över hela sorgeakten.

Någon gång i november 1934 inträffade ett av den tidens meningslösa dödsfall i »medicinartuberkulos». Arthur Adell bad mig spela vid jordfästningen i det lilla fula kapellet på S:t Pauli kyrkogård i Malmö. Djupt gripen sjöng han begravningsmässan, så som jag aldrig senare hört någon utföra den, musikaliskt oklanderligt och med en innerlighet, som måste ha gett kraft åt de sörjande.

God själasörjarblick visar också den tolk-

ning Arthur Adell gav åt Simeons lovsång vid gruppsamtal under ett konvent i Halmstad på 40-talet. »Herre, nu låter du din tjänare fara hädan i frid efter ditt ord, ty mina ögon hava sett din frälsning.» Att kunna fara hädan i frid efter Guds ord — syndabekännelse och bön om förlåtelse, att dö från synden; att ha sett Guds frälsning — att i tro mottaga Kristus i nattvarden. För Arthur Adell var det ej en allegorisk tolkning, det var fråga om här och nu.

Inledningen till Arthur Adells och min bekantskap hade många turer. En god vän och musikkamrat blev ombedd att med någon partner, som hon själv utsåg, medverka vid en församlingsafton i S:t Mikael's kapell. Arthur Adell skulle tala om Geijer och sjunga några av hans sånger. Vi båda »pianister» anmodades spela en av Geijers dubbelsonater för pianoforte efter manuskript. Resultatet av våra pianistiska mödor kan jag ej uttala mig om. Under senare år har jag hört paret Wikmans överlägsna inspelning av de båda dubbelsonaterna. Jag kan ej undgå att känna en lätt rysning inför minnet av uppdragsgivarens och de två omogna pianisternas djärvhet den gången.

Arthur Adell och Collegium Cantorum Lundense

Förut nämnda musikkamrat var senare på året förhindrad att villfara ett önskemål från Arthur Adell att medverka i den första koralveckan i Båstad 1933. Hon skulle själv utse ersättare. Valet föll på mig. Vi var fyra ungdomar — två på kvinno- och två på manssidan — som övade tidegärdssång i Lund några veckor för att andra veckan i september vara

»pelare» i var sin sånggrupp vid gudstjänsterna under koraldagarna.

Den första Båstadveckan blev ett sannskyldigt Mekka för en vetgirig kyrkomusik-studerande. Förutom Arthur Adell samt Karin och Knut Peters, deltog bl a Olov Agrell och hans Margit, F M Allard, Ragnar Blennow, Christian Geisler, David Glimborg, Lars Lindhagen, Anders Nygren, Emil Rodhe, Bertil Åstrand och naturligtvis Albert Runbäck. Denna koralvecka blev upptakten till att det ett par år tidigare grundade Collegium Cantorum Lundense samma höst också kom att bestå av kvinnoröster. Visserligen knorrade teologistudenterna en del. Men Arthur Adell lät förstå, vi var gäster i collegiet och så småningom tystnade dvärglåten. På kvinnosidan deltog Tyra Ekstedt, Gunhild Hansson, Inga Johnsson (Bernander), Astrid Jönsson, Signe Lindquist, Anna Olsson, Margit Svensson (Agrell) m fl. Mans- och kvinnogrupperna övade till en början var för sig, sedan tillsammans på fredagsmorgnarna. Allt eftersom sångsäkerheten växte inskränkte sig förberedelserna till en kort repetitionsstund strax före lördagens completorium.

Till uppmuntran ordnade Arthur Adell samkväm för medlemmarna vid slutet av varje vår- och hösttermin. Dessutom förekom ibland s k vilodagar med brett upplagt program. Särskilt minns jag ett veckoslut i Lund-Malmö med gäster från Theologisk Oratorium i Köpenhamn och från Einar Wickströms sånggrupp i Malmö. Föredrag och gudstjänster omväxlade med utflykter till Veberöds kyrka och Torups slott. Danskarna återkom ständigt till sin förtrytelse över förlusten av de gamla skånska landskapen. Torup var ju uppfört under dansktiden, Lund var deras gamla ärkebiskopssäte och på det magnifika altaret i Malmö S:t Petri lästes Christian IV:s namnchiffer. Ekot av skotten från Marseille, då Alexander av Jugoslavien mördades (1934), gick under detta konvent ut över världen.

Händelsen berörde oss illa, i synnerhet som vi även hade några tyska gäster, bl a Friedrich Buchholz, grundaren av Alpirsbachveckorna, som fruktade för vart Hitlers aktiviteter i Tyskland skulle kunna leda.

En annan gång samlades vi i Osby, där Fader Gunnar till vår förtjusning företog s k tysta promenader på Osbysjöns is tillsammans med Bo Giertz. Fader Gunnar hade det ej lätt med sina försök till tystnad!

Sista collegieutflykten ägde rum våren 1938. Det var en stormig majsöndag, då sandpelarna på lättjordarna kring Marieholm vandrade över slätten. Skärallid var fascinerande med den upprörda bokskogens lövmassevirvlar. Vid detta tillfälle präglade Arthur Adell uttrycket: en östgöte bör bestiga Omberg en gång om året likaväl som skåningen årligen bör göra en utflykt till Skärallid. Vid besökte denna gång även den då nyrestaureerade Helig Korskyrkan i Dalby.

Som sekreterare i KSV, Lunds stift, gästade jag Malin och Arthur Adell i Bruniushuset på Bredgatan vid det tillfälle, då Arthur Adell fick meddelandet om utnämningen till kyrkoherde i Söderköping. Styrelsen satt bänkad vid kaffebordet, då Yngve Werger knackade på och talade om att utnämningen skett i konselj på morgonen och meddelats i radio. Vid ett glas vin önskade vi Adells välsignelse i den kommande gärningen. — Det blev förstämning i collegiet. Arthur Adell ledde verksamheten ännu en termin. Avskedsgåvan överlämnades vid ett samkväm i det Adellska hemmet den 17 december 1938.

Flera försök gjordes att hålla verksamheten i collegiet vid liv. Många medlemmar betygade, att medlemskapet personligen haft stor betydelse för dem. Men stöttepelarna flyttade en efter en efter från staden, Axel Uddling, Pehr Edwall, Olov Agrell, Ragnar Askmark, Bengt Strömberg m fl. Vid ett sammanträde hos Arthur Adells efterträdare, Yngve Werger, upplöstes collegiet. Några trofasta fortsatte dock

middagsbönen i domkyrkan på eget initiativ ännu ett tiotal år. Sedan Laurentiustiftelsen satt i gång sin verksamhet i början av 40-talet, har denna institution med sitt regelbundna gudstjänstliv kunnat betjäna dem som sätter värde på att bedja tidegården med församlingen.

Arthur Adell och ungdomen

Vid sidan om verksamheten i collegiet inspirerade Arthur Adell till en hel del andra aktiviteter. Olov Agrell sändes till Regensburg för att studera gregoriansk sångpraxis. Självet blev jag ombedd att sätta upp jämförande schema till invitatorietraditionen i olika handskrifter. En annan gång fick jag redogöra för varianterna i de olika källorna till sv ps 124 och dess i vissa fall stora likhet med Salve Regina och femte kyrkotonarten. Resultatet framfördes i KSV vid samma tillfälle, som Sten Broman höll ett längre föredrag! Ibland förekom uppdrag som referent vid kyrkosångshögtider. Då och då ingick anmälan om nytt notmaterial i Tidskrift för Kyrkomusik i uppdragen.

Vid de tillfällena, då domkyrkan gästades av prominenta musiker och predikanter inbjöd Malin och Arthur Adell ofta till samkväm i sitt hem. Det kan ej nog understrykas, vilket värde dessa kontakter hade för personlighetsutvecklingen hos de unga. Arthur Adells intresse och förtroende stärkte självtilliten och vidgade vyerna.

Laurentius Petri Sällskapet

I ett brev julen 1940 skriver Arthur Adell, att han längtar mycket efter att få ta upp den gregorianska regelbundna sången och att han saknar Collegium Cantorum. Han anser sig emellertid ännu ej ha tid att sätta igång någon ny verksamhet i Söderköping. Vidare berör han utvecklingen inom KSV i Lunds stift. Kommentaren är denna: »I varje fall blir det

ju slut med Koralveckorna i Båstad i KSV:s regi. Men kanske kunna de återupptagas på andra sätt och i annan regi.»

Knappt ett halvår senare sände Arthur Adell och Knut Peters ut en inbjudan till ett studiekonvent, som skulle förläggas till Söderköping under tiden 15–17 september 1941. Ett trettiotal deltagare hörsammade kallelsen – däribland flera medlemmar från lundacollegiet. – Jag kan ej undanhålla mina läsare nöjet att referera Stadshotellens i Söderköping pris i ett för allt för logi och mat (inklusive servis) från måndag kl 15 till efter lunch på onsdagen. Det var 20:50.

Efter ett föredrag av Knut Peters i kyrkans sakristia under en av dagarna bildades Laurentius Petri Sällskapet för att tillmöteskomma behovet av ett ordnat böneliv och för »att sammanföra dem som hysa intresse för tidebönen till en sammanslutning med uppgift att fastare utgestalta den svenska tidegårds-traditionen». Sammanträdet var nog så dramatiskt. Medan Knut Peters höll föredrag om den tusenåriga sången, utbröt ett häftigt åskväder. Sakristian i S:t Lars vilade i mörker endast då och då upplyst av blixternas sken. Dunderet överröstade Knut Peters. Vi var nog omtumlade lite var. Det framgår av ett brev från Knut Peters i maj 1943. Jag hade begärt uppgift om LPS:s tillkomst(!) och Knut Peters svarade: »LP Sällskapets födelseår är 1941. Några stadgar finns – i mitt tycke lyckligtvis – icke.»

På konventets sista dag firades högmässa enligt 1541 års liturgi med textläsning ur Gustaf Wasas bibelöversättning. Den mer än 400 år gamla mässshaken i S:t Lars kom till användning. Mässmusiken hämtades ur de tidigare på året utgivna handskrifterna från Hög och Bjuråker.

När man ser igenom programmen från de konvent Arthur ledde från 1941 till 1961, frapperas man av den imponerande samling kyrkomän, musiker och andra kulturperson-

ligheter, som medverkat genom åren, F M Allard, Yngve Brilioth, Torsten Ysander, Bo Giertz, Olov Hartman, Gustaf Adolf Danell, Mogens Wöldike, Finn Viderø, Enzo Forsblom, Helge Fehn, Valdemar Söderholm, Gotthard Arnér, Ruth Ericsson, Eric Ericson och många, många fler.

De årliga sommarkonventen flyttades efter hand från Söderköping till skilda orter. Vi fick på så sätt lära känna olika miljöer i vårt avlånga land, »se Sverige med LPS»!

Så småningom blev det uppenbart, att de som deltagit i sommarkonventen år efter år blivit mogna för mera avancerade studier. Dessutom ville Arthur Adell klokt nog uppfostra en ny generation, som under hans faderliga ledning skulle göras skickad att en gång fortsätta verket. Så skapades studiekonventen. Det första var ett nordiskt möte i Helsingør den 2–6 juni 1947, förlagt till den underbara miljön i Mariaklostret. Under 50-talet gästades Trondheim, Sorø och Lärkkullastiftelsen i Karis, »se Norden med LPS»!

Vid 20-årsjubileet i Uppsala 1961 förlades sommar- och studiekonvent efter varandra, så att en sammanhängande kongress pågick den 8–17 augusti, lokal: Östgöta nation. Sista dagen avslutades med en bankett, där Svea rikets ärkebiskop Gunnar Hultgren var hedersgäst. Det var sista gången Arthur Adell presiderade vid ett årsmöte.

Det var festivitas och glädje över LPS:s sammankomster. Titeln på Arthur Adells prästmötesavhandling 1954 »I Guds rika hus» var på något sätt signifikativ för honom. Han öste ur de rika källorna både som präst och forskare. Där fann han styrka och kraft att bära tunga bördor men också hjälp att med förtröstan arbeta vidare. Hans förmåga till ständig förnyelse var inspirerande. Vare sig Arthur Adell redogjorde för forskningsresultat, »drog skivan» i S:t Lars eller berättade om sina med stor diplomati genomförda »tigarresor» till diverse institutioner för finan-

siering av alla de förnämliga urkundsutgåvorna, var det ofta som att lyssna till en spännande äventyrsberättelse. Gester, språk, konstpauser, retoriska frågor gav färg och must åt framställningen.

Knut Peters namn har här nämnts några gånger. De båda vännerna Arthur och Knut var ett med LPS. Kanske kan det formuleras så, att Arthur Adell svarade för den praktiska utformningen av verksamheten under det att Knut Peters var teoretikern. Med stort intresse deltog Knut Peters i konventen och lyssnade ehuru ej sångare tålmodigt till övningarna. — En frodig humor präglade hans umgänge med omvärlden.

Till slut vill jag anföra några rader ur ett par brev från Arthur Adell, där han formulerar sin samhörighet med Collegium Cantorum Lundense och Laurentius Petri Sällskapet. »Annandag påsk 1944. . . Åren i Lund och Collegium cantorum står för mig som lyckliga år. Att trogna vänner till tidedärden då vunnos är jag tacksam för. . .» — »Uppsala, 4.6.1961. . . Jag räknar med att du kommer med oss under våra båda Uppsalakonvent i år och därför skulle jag strängt taget inte nu behöva skriva till dig. Men jag har nu tillskrivit alla andra som voro med i Söderköpings saksristia på hösten 1941 och gav upphovet till Laurentius Petri Sällskapet och som sedan trofast hållit ut som medlemmar. De äro inte flera än att man kan tillskriva dem för hand. Och alldeles särskilt är det anledning att tillskriva dig, som genom din person förde med in i sällskapet den gemenskap som grundades i Lund och dess Collegium cantorum. . . Nu skall vi påminna oss sällskapetets tjugooåriga tillvaro vid ett litet samkväm den 17 augusti och jag räknar med att då få se fäderna ibland oss för att de skola låta sig ses av det yngre släkte, som håller på och träder till. — Det ska bli roligt att få ses. . .» — Året därpå var gemenskapen bruten genom Arthur Adells bortgång.

Inga Bernander